

април Скопје има 387 889 жители, а територијата на Скопје зафаќа 1 840 км². Скопје има 90 851 семејство. Во 1948 година Скопје имало 102 604 жители, во 1953 година 139 211, а во 1961 година 157 341 жител.

Во Шведска во градот Малме основано е македонско друштво „Македонија“, а го основале Македонци кои се наоѓаат на работа во скандинавските земји.

56 500 Македонци од С.Р.М. се наоѓаат на работа во странство. Најмногу ги има од битолската општина.

Алпинистичкото друштво од Кавадарци ја проучува пештерата „Лоповска“ и во неа навлегле 3 км. Пештерата е богата со сталагмити од 3 до 4 метри.

Овој билтен содржи и други помали и понезначајни информации за Македонија. А. М.

DAS MAZEDONISCHE PROBLEM IN DER SICHT DER KOMPARATIVEN NATIONALISMUSFORSCHUNG

von Mathias Bernath (München)

SÜDOSTFORSCHUNGEN BAND XXIX, München 1970, S. 237—248.

Едно од најпрочуените историски списанија од Западна Европа кое објавува само статии посветени на политичката и културната историја на Балканскиот Полуостров во својот последен XXIX том од 1970 година ја публикува и статијата на директорот на ова списание Mathias Bernath, под наслов „Македонскиот проблем од аспектот на компаративното истражување на национализмот“. Оваа статија е всушност предавање кое авторот го одржа на Филозофскиот факултет во Берлин на 19 ноември 1969 година. Уште во уводот авторот напоменува дека неговата цел е да го истражува компаративно феноменот што се вика нација и тоа споредувајќи го македонскиот национален проблем со националните појави во Западна Европа. Тој со право напоменува дека оформувањето на нациите во светот и во Европа не бил ист како оној што се одвиваше на Балканскиот Полуостров. Македонското прашање тој со право го на-

речува „Le plus délicat problème de l'Europe“ и како прашање кое секојпат било тешко да се разреши. Понатака македонскиот проблем го наречува „Carrefour macédonien“, т.е. македонски крстопат и тоа не само во минатото туку и сега. Поради тоа Македонија се покажува како нагледен објект за истражување на етногенезата на нацијата во современиот свет. Пофално е и тоа што авторот се служи и со најнова литература објавена во С.Р. Македонија во последните две децении. На неколку места ги цитира Ленин и Сталин, повикувајќи се на нивните сфаќања за нацијата. Се служи и од извадоци од „Нова Македонија“.

Во уводниот дел авторот обилно ја користи граѓанската литература од Западна Европа, ги наведува различните мислења за нацијата на разни автори без да дава свои заклучоци. Така на пример, авторот го наведува Mah Weber кој сметал дека државноста била претпоставка за постоење на една нација. Тој го

цитира Webera кој нацијата ја дефинирал само како политички сојуз, т.е. како „творевина на власта“. Понатака се задржува на разбирањата за нацијата на Walter Sulzbach кој во неговиот труд „Случајноста на нациите“ пишува дека „нација е група луѓе што бара сопствена држава поради својот суверенитет наспроти другите држави“. Покрај овие двајца авторот се повикува и на неколку други трудови, чија општа карактеристика е што нацијата ја сфаќаат етатистички.

Покрај оваа етатистичка теорија која нацијата воглавно ја идентификува со државјанството авторот наведува и други теории кои нацијата ја гледаат како јазична и културна заедница. Така за Lemberg „нацијата е народ што се разбудува“. На крајот авторот ги излага и разбирањата на марксистите во однос на нацијата.

Критикувајќи ја мислата на западноевропските научници кои сметале дека оформувањето на нациите и на Балканскиот Полуостров ќе тече по моделот од западна и централна Европа, авторот Bernath смета дека балканското подрачје претставува трета фаза од европското оформување на нациите и во оваа смисла ги потцртува разликите во оформување на нациите меѓу Западна Европа и Балканскиот Полуостров. Тој дава една важна разлика меѓу Западна Европа и балканското подрачје и нагласува дека оформувањето на нациите во Западна Европа се вршело по пат на централизам, т.е. кога некоја династија преку својата моќ и углед ги обединува разните дотогаш феудални расцепкани области во една национална територија. Таква улога мо-

жело да има и една област, како што бил на пример Пиемонт во Италија кој потоа по пат на војна или револуционерно движење ги обединува и другите области во една национална територија. Така додека во Западна Европа нациите се создаваат по еден централистички пат, обединувајќи ги дотогаш расцепканите самостојни феудални области, на балканското подрачје процесот е сосема обратен, т.е. не е централистички туку сеционистички и сепаратистички. Народите на Балканскиот Полуостров, бидејќи биле под власта на Отоманската империја или под власта на Хабзбуршката монархија, со појавата на националната мисла кај овие народи, тие се стремеле да се отцепат од овие две големи империи и да создадат своја макар и мала национална држава. Тоа стана со Србија, Грција, Бугарија и Романија кои се отцепија од Османската империја и со Хрватска и Словенија кои се отцепија од Австриската монархија. Фактот дека новите националности настанале со сецесија, со насилно одделување од традиционалните владеечки и правни системи на империите во распаѓање им дава посебен белег, т.е. карактер на „опозиционен национализам“ за разлика од Западна Европа каде имал карактер на централистички национализам.

Втора разлика во појавата на нациите меѓу Западна Европа и балканското подрачје е и таа што на Балканот овој процес се јавил многу подоцна отколку во Западна Европа и се карактеризира со „задоцнети нации“ како што е случајот со македонската нација.

Македонија како „задоцнета нација“ предизвика претензии на оние

балкански држави кои порано се ослободија од Турската империја. Трите соседи на Македонија се караат околу постоењето или непостоењето на македонската нација, т.е. предизвика многу дискусии за етно-политичкиот идентитет на јужно-словенските носители на дијалектот во регионот што е сега поделен на три држави и кој се одбележува како Македонија во согласност со географскиот поим. Република Македонија — член на сојузната југословенска држава (Вардарска Македонија) е сегашна арена во која Македонија станува нација. Од 1945 година централно-македонскиот дијалект е усвоен во цела Вардарска Македонија за литературен јазик, а на историчарите им е ставено во задаток да ја докажат сопствената етногенеза и автохтоната револуционерна традиција на оваа задоцнета нација. Бугарските комунисти ја застапуваат противтезата која може да се резимира: Не постои никаква македонска националност, Македонците се Бугари. Историјата на цела Македонија од создавањето на бугарската држава до денес е дел на бугарската историја, македонскиот јазик е бугарски дијалект, а новиот македонски јазик е вештачки продукт. На ова гледиште стои и брошурката „Македонскијат в'прос — историско-политическа справка“ издадена од Историскиот институт на Бугарската академија на науките во ноември 1968 година. Таа е службено препорачена од страна на бугарската партија, излезена е во две издања и во повеќе стотини илјади примероци.

Грчките автори, како буржоаските така и комунистичките, ја застапуваат тезата која има за цел да го докаже правото на поседување на

Егејска Македонија која е сега претежно несловенска. Ние не сакаме да вложуваме во полемика — вели авторот Bernath, но само сакаме да подвлечеме дека националноста во Вардарска Македонија денес е важна хипотеза а утре ќе биде неповратен факт. За нас е важно да го пратиме најмладото оформување во Европа кое се одвива пред нашите очи. Сакаме исто така да подвлечеме дека за државната припадност на македонското население било решено на 28 јули 1913 година. Како што е познато врз основа на Букурешкиот договор, Вардарска Македонија ѝ припадна на Србија, државата — јатка на подоцнежната југословенска федерација, додека Бугарија мораше да се задоволи со пиринското катче. Балканските држави и хегемонистичките големи сили ова го направија без да ги прашат Македонците.

ВМРО не успеа да створи македонска национална држава. Оваа задача подоцна ѝ припадна на комунистичката партија од Вардарска Македонија која беше дел на комунистичката партија на Југославија. Во 1934 година победија привржениците на принципот на федерацијата. Нив ги претставуваше Јосип Броз Тито. Тогаш дефинитивно се призна автономијата на Македонија во рамките на идната југословенска федерација. Во ноември 1943 година АВНОЈ реши Македонија да биде — се мислеше на целокупна интегрална Македонија — еден член на „доброволната државна заедница на независни народи“. Во август 1944 година, „се прогласи македонската нација, но само во еден дел, а Албанците, Турците и Власите добија статус на малцинства“.

Треба да останеме при констатацијата дека своевременото потпомагање на бугарската теза за Македонија од страна на Москва открива една антиномија на советско-руската политика: противречноста помеѓу хегемонистичката пробугарска руска политика на Балканот од една страна и стремежите на интернационалниот социјализам од друга страна, којшто од Првата балканска конференција на социјалдемократите во Белград во 1910 година и од Лениновото заземање гледиште спрема Балканската војна во есента 1912 година си поставија за цел уредување на една федеративна балканска република во која би се вклучила и Македонија.

Македонскиот случај можеме да го споредиме само со народите на Азија и Африка кои до вчера беа објект на туѓото мешање на власта, а денес се првоборци против хегемонизмот.

Македонскиот феномен не може да се разгледува ако шаблонски се пренесуваат централно-европските категории ниту може да се смета дека таму се врши „повторување на европската историја“. Компаративното истражување треба да ги вклучи и искуствата на оваа ноторна лабораторија која се развива пред нашите очи.

Авторот Bernath во оваа статија се осврнува на едно интересно прашање кое досега во науката воопшто не беше третирано а тоа е споредувањето на појавата на македонската нација со другите нации во Западна Европа кои се појавиле од времето на ренесансот. Интересното на тематиката и посебниот ѝ приод и третман од авторот, ја чинат оваа статија важна за сите оние кои се бават со македонското прашање и со историјата на македонскиот народ.

А. М.

УВОДНИ СТАТИИ ЗА МАКЕДОНИЈА И МАКЕДОНСКОТО ПРАШАЊЕ ВО ПАРИСКИОТ ВЕСНИК „LE TEMPS“ ОД 1903 ГОДИНА

Европскиот печат давал широк публицитет на настаните кои се одигрувале во Македонија во 1903 година. Еден општ приказ на сè тоа многу ќе допринесе тие настани појасно да се согледаат, да им се одреди значењето и да се укаже не само на заинтересираноста на широката читателска публика туку и на ставот и расположението на одделните големи сили. Печатот бил не само регистратор и известувач за настаните настани туку силно влијаел и на формирањето на јавното мислење. Како тој тоа го исполнувал во Франција и со какви резултати, тоа го прикажавме во нашата статија: „Француското јавно мислење за настаните во Македонија во 1903 година“, која е објавена во зборникот „Илинден 1970“. По овој случај сакаме да ги регистрираме сите уводни статии за Македонија и македонското прашање, кои ги објавувал

познатиот париски дневник „Le Temps“ во 1903 година. Тоа го правиме со намера да дадеме еден прилог на општата библиографија од овој вид, а потоа да укажеме на вниманието кое званичната Франција го укажувала на овие настани и каков став спрема нив зазела, зашто тој весник бил полувластичен орган на француската влада. Ограничувајќи се на тоа, изоставена е секоја опширна анализа и коментар кои бараат посебна обработка.

Уводна рубрика на „Le Temps“ — со наслов: Bulletin de l'étranger. Под него е насловот кој го третира поставеното прашање, а потоа доаѓа самата статија. Во набројувањето на статиите ќе се постави на овој начин: прво, ќе се наведе бројот и датумот на весникот, потоа насловот на статијата и кратка содржина.